

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"



זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, י"ז תמוז תשס"ח

מסכת גיטין ט' - ט"ו

גליון מס' 478

השבוע בגליון

- ◆ תקפה ההלכתי של צוואה הנערכת אצל עו"ד
- ◆ הנפטר הופיע בחלום - העלוני לארץ ישראל
- ◆ שבירת כינור על קבר
- ◆ נטילת ידיים במטוסים וברכבות
- ◆ נטילת ידיים בכיור שבחדר הרחצה

- ◆ תפיסת מקום באוטובוס
- ◆ טיפול שיניים באנגליה
- ◆ בני איזה שבת אנו?
- ◆ מיהו "יחזקאל כחלי"?
- ◆ צוואת האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל

◆ האופן בו על המוריש לצוות

דף יא/ב א"ר יוחנן התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים

תפיסת מקום באוטובוס

סוגייתנו מסיקה, ש"התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים-לא קנה". כגון, ראובן לווה כסף משני אנשים, ויש בידו מעט ממון אשר אין בו כדי לפרוע את שתי ההלוואות, אין אדם אחר רשאי לתפוס ממון מהלווה עבור אחד מהמלווים, זאת, אף אם המלווה עשאו שליח ("שולחן ערוך" ח"מ סימן ק"ה סעיף א), כיוון שאין מינוי השליחות מועיל כדי להפסיד ממון למלווה השני. רק אם המלווה עצמו יתפוס ממון זה תועיל תפיסתו. על דברי סוגייתנו הקשו הראשונים מהגמרא (בבא מציעא ח/א) האומרת, שאדם יכול לזכות במציאה עבור חבירו. מוכח, איפוא, כי אפשר לזכות בחפץ עבור הזולת, אף אם על ידי כך יגרם נזק לאחרים, שכבר לא יוכלו לזכות בחפץ זה לעצמם.

בעלי התוספות (ד"ה "התופס לבעל חוב") מבארים כי יש לחלק בין שני המקרים. שכן, במציאה הזוכה בה עבור חבירו יכול לזכות בה גם לעצמו, ולפיכך הוא רשאי לזכות עבור חבירו. אולם, כאשר הזוכה אינו רשאי לתפוס את החפץ לעצמו, כגון במקרה המבואר בסוגייתנו לגבי תפיסה מנכסי הלווה, אין לו רשות לתפוס את החפץ עבור אחרים. אולם, הרמב"ן חולק על בעלי התוספות וסובר, שההבדל בין מציאה לתפיסת חוב הוא בכך, שתפיסת ממון מהלווה גורמת הפסד ממון ללווים האחרים. לעומת זאת, תפיסת מציאה אין בה הפסד ממון לזולת, כי אם מניעת רווח. למחלוקת בעלי התוספות והרמב"ן יש השלכות הלכתיות רחבות הנוגעות לפרטים רבים בחיינו מידי יום:

תפיסת מקום באוטובוס: בספר "משפטי התורה" (להרב שפיץ שליט"א, סימן פ"ה) דן בשאלה מעניינת האם אדם הנוסע ברכב ציבורי רשאי לתפוס מקום עבור חבירו, כאשר לאנשים אחרים לא יותרו מקום ישיבה בעקבות כך. ואכן, על פי העולה מדברי סוגייתנו אסור לנהוג כן, אם בני אדם ששילמו עבור מקום ישיבתם באוטובוס לפני חבירו, יותרו בלא מקום ישיבה. בספרו הוא מעלה נידון מעניין, התלוי במחלוקת הראשונים הנזכרת, לגבי תפיסת מקום ברכב שהנסיעה בו אינה כרוכה בתשלום. שכן, לדעת הרמב"ן, שדברי סוגייתנו אמורים על אודות הפסד ממון, אם כן במקרה זה אין איסור לנהוג כך, שהרי אלה העומדים לא הפסידו כל ממון, אלא נמנע מהם רווח. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות, שאדם רשאי לזכות עבור רעהו רק כאשר הוא היה יכול לזכות לעצמו, הרי נוסע אינו יכול לתפוס לעצמו שני מקומות, ולפיכך אינו רשאי לנהוג כן, ועל כן, למעשה, ראוי להמנע מכך.

דבר העורך

תוציאו את המיטה!

כל הזוכה להתקשר לתורה הקדושה מתוודע לעובדת היותה "תורת חיים" עד שבלעדיה אינו מוצא טעם לחייו, כי בהשיגו את מתיקותה ואת זיו הודה פגים מאלהים קסמי ההבל והשווא הגודשים את עולם השקר, מובן מאליו כי לפי דרגת הלומד כך דרגת השגתו, וככל שישקוד על התורה ויהגה בה כך יזכה למושגים רחבים ונעלים יותר בתורה ובמעלותיה. **דוגמה** מופלאה לכך שמענו השבוע במעשה שהובא לידיעתנו על אודות הגאון רבי משה נחום וולנשטיין זצ"ל, ראב"ד בירושלים לפני שנים רבות, בתקופה שבה הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל כיהן כגאב"ד. היה זה לעת זקנתו של הגאון רבי משה נחום זצ"ל באחד הימים נכדתו סרה לביתו לבקרו ונחרדה להיווכח כי הסבא הגדול מוציא את מיטתו אל פתח הבית, משל אומר: במטותא מכס, הגיע הזמן שיוציאו את מיטתי למקום מנוחתי האחרונה. האיש ששנים רבות הגה בתורה: מאור עיני דעך לצערי הרב, איני יכול ללמוד, למה לי חיים? - **אבל** סבא! הבאנו עבורך ספרי לימוד בהזמנה מיוחדת, עם אותיות גדולות! - **אכן** כן, השיב תוך כדי שפנה לביתו, פתח את הגמרא עם האותיות הגדולות לפני נכדתו ונאחז: יש גם אותיות קטנות אותן כבר איני יכול לקרוא... **במצבו** הנוכחי הוא העדיף לעלות לישיבה של מעלה, שם יוכל ללמוד גמרא עם רש"י כמנהגו רבות בשנים. **את** המעשה שמענו מפי הרבנית מאלכסנדר שליט"א, בת נינו של רבי משה נחום.

★ ★ ★



לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז
ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכטשוב בני-ברק **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו



לעילוי נשמת

מרת **שיינדל יפה הרמן** ע"ה
ב"ר יצחק זאבור ז"ל
נלב"ע ד' בתמוז תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחות **זינר**, **וידבסקי** - פ"ת
רבנוורצל - ניו יורק שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **נחמה מינדל גרינברג** ע"ה
ב"ר יצחק אריה ושרה רבקה יבדלחט"א
נלב"ע י"ט בתמוז תשס"ו
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים



דף יד/א אמר להו אין, לסוף אישתמיט להו

טיפול שיניים באנגליה

מסופר בגמרתנו, שרב ששת שלח את רב יוסף בר חמא לגבות עבורו חפצים שהפקיד בידי אחרים (מהר"ם בפירושו על תוספות ד"ה "לסוף"). כאשר רב יוסף פגש את בעלי הפקדונות, הם נתנו לו אותם אך ביקשו ממנו שיתחייב להם בקניין, שהוא נוטל עליו את האחריות עליהם. רב יוסף הסכים לעשות כדבריהם, נטל את הפקדונות, אך בסופו של דבר הוא נעלם מעיניהם בלא לקיים את הבטחתו להתחייב בקניין, מאחר שלא רצה ליטול על עצמו את האחריות לכך.

לכאורה יש להקשות על מעשהו של רב יוסף, כיצד הוא התיר לעצמו לשקר? כאשר לדעת ראשונים רבים (סמ"ג עשין ק"כ, ח"ח פתיחה עשין י"ג) הדבר אסור מדאורייתא! ואכן, רבי יעקב עמדין (בהגהות) מוכיח מסוגייתנו, כי מותר לאדם לשקר כדי למנוע מעצמו הפסד ממון השייך לו, ומאחר שרב יוסף נשלח מטעם רב ששת לגבות את הממון, רשאי היה לנהוג כן כדי שלא יגרם הפסד לרב ששת.

הוכחה נוספת לכך מביא בספר "דרכי חושן" (להרב סילמן שליט"א, עמוד שע"ה), מהגמרא (נדרים כח/א) האומרת, כי כאשר המוכס שמונה על ידי המלך גובה ממון מדעתו בלא שנצטווה על כך מהמלך, יש רשות לרמותו. הרי לנו, שכדי למנוע הפסד ממון אין איסור לשקר.

ביטוח שיניים באנגליה: בהמשך דבריו מובאת שאלה מעניינת, שנשאלה על ידי אשה שעלתה מאנגליה לארץ ישראל לפני שנים רבות. ביום מן הימים נסעה האשה לבקר את נכדיה שהתגוררו באנגליה, ושם התברר לה שיש באפשרותה לטפל בשיניה חנים אין כסף, על ידי הביטוח הרפואי שהיה ברשותה. כאשר הגיעה האשה לרופא השיניים היא נשאלה על ידו מיהו הרופא הכללי שלה, והיא נקבה בשמו של רופא אנגלי כל שהוא שאצלו היא מטופלת כביכול, כדי שלא לגרום לעיכובים מצד רופא השיניים שלא יטפל בה עד שיידע מיהו הרופא הכללי שלה. האם בכך עברה האשה על איסור שקר כאשר בדתה בפני רופא השיניים שם של רופא שאינה מטופלת אצלו כלל.

ואכן, על פי המבואר בסוגייתנו שכדי למנוע הפסד ממון אין איסור לשקר, גם אשה זו רשאית לומר שם של רופא כל שהוא, אם אכן היא זכאית לתגמולי הביטוח, אלא שאם היא תספר כי מזה עשרות שנים אינה מתגוררת באנגליה, הדבר יגרום לעיכובים פרוצדורליים רבים עד שתאושר בקשתה. אמנם, ודאי שיש במקרים מעין אלו להקפיד ביותר שלא לבוא לידי חילול ה' חס וחלילה.

בני איזה שבט אנו? מעניין לציין, כי בהמשך דבריו הוא מביא שהיו שרצו להוכיח שמותר לשקר לצורך, מדברי הגמרא (ברכות נה/ב) האומרת שהרוצה להנצל מעין הרע ילחוש "מזרעא דיוסף קאתינא" [אני מזרעו של יוסף], למרות שלא כל בני ישראל הם מזרע יוסף, שהיה אחד משנים עשר שבטים. הרי לנו, שהגמרא התירה לשקר כדי להנצל מעין הרע. אולם, יש לדחות ראייה זו, שהרי במהלך השנים בני ישראל התחתנו זה עם זה, ומסתבר, כי כל אחד ואחד עשוי להיות צאצאו של יוסף ואף של שאר השבטים...

מיהו "יחזקאל כחלי"? המעיין בספר "תורה לשמה" שחיבר ה"בן איש חי", ישים לב לעובדה המעניינת, שבסיום תשובותיו הוא חתם: "כ"ד [כן דברי] הקטן יחזקאל כחלי נר"ו". כידוע, שמו של ה"בן איש חי" הוא **יוסף חיים**, אך בספרו זה "תורה לשמה", הוא רצה להפיץ דברי תורה לשם שמים, וכדי להסתיר את זהותו, הוא כינה את עצמו בשם יחזקאל כחלי כדי להסתיר את זהותו. לא בכדי בחר ה"בן איש חי" בשם זה, מאחר שהוא כגימטריה של שמו יוסף חיים=224. גם הנהגה מעין זו אינה נחשבת כשקר, כפי שאומרת הגמרא (בבא מציעא כג/ב), שלתלמיד חכם מותר לשנות מן האמת כדי לנהוג בענווה.

דף טו/א וקיי"ל מצוה לקיים דברי המת

צוות האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל

דעת רבי מאיר בסוגייתנו, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סימן רנ"ב סעיף ב'), ש"מצווה לקיים דברי המת". כלומר, למרות שאין אדם יכול להעביר ממון לרשות רעהו אלא על ידי קניין, חז"ל (כתובות פ/א תוספות ד"ה "פריעת") תקנו, שאם אדם ציווה שיתנו מממונו לפלוני ואחר כך מת הנותן, מצווה על יורשיו לקיים את דבריו, אף על פי שהמקבל עדיין לא זכה בממון. תקנת חז"ל זו אינה הנהגה טובה בלבד, אלא חובה על היורשים לעשות כדבריו ("שולחן ערוך" שם).

האופן בו על המוריש לצוות: עם זאת, נחלקו הראשונים באלה אופנים מוטלת על היורשים החובה לקיים את דברי המת. דעת הרמב"ם (ר"ן בסוגייתנו) היא, כי די בכך שיצווה מפורשות את יורשיו שיתנו מנכסיו לפלוני, כדי לחייבם במצוות קיום דברי המת. אולם, דעת רבנו תם בסוגייתנו (יג/א תוספות ד"ה "והא לא משך") וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" שם, ועיין "משפטי הצוואה" חלק ג' ש"א שהביא דעות נוספות), כי כדי שהיורשים יתחייבו לקיים את דבריו, על הנותן להפקיד את המתנה בידי שליח, זאת, כדי להוכיח את רצינות כוונתו שאכן גמר בדעתו להעניק את המתנה ואינו מתכוון להתל במקבל (שו"ת ריב"ש סימן ר"ז).

גם יהודים קובעי עיתים לתורה יכולים להתקשר אליה בעבותות אהבה לפי מדרגתם. על כך מעיד מכתב מרגש שהגיע עדינו לא מכבר, ומספר על התנהגותו המפעימה של לומד דף יומי אשר זכה להתקשר אל הגמרא.

כס"ד

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי, שלום וברכה

ברצוני לשתף אתכם בחידוש שנתחדש על ידי אמור"ר הרופא המפורסם הד"ר דב ארליך זצ"ל ערב הסתלקותו.

אבינו ז"ל למד את הדף היומי. לאחר שלקה קשות בליבו, בעודו מאושפז במצב קשה, נקבע לו תאריך לניתוח לב מסובך לתאריך כ"ח אדר"ב תשמ"ו. כשבאתי אליו לבקר יום לפני הניתוח אמר לי שסיים על מיטת חוליו את מסכת סוטה והתחיל את מסכת גיטין, והיות והוא חושש שלאחר הניתוח לא יוכל ללמוד את הדף הוא **מקדים ומשלים!**

זה היה לי חידוש נפלא היות ובדרך כלל אדם המחסיר משלים את החסר וכאן למדתי שניתן להקדים ולהשלים כדי לא להגיע למצב של חוסר.

לא זכינו ואמור"ר לא קם ממיטת חוליו ונלב"ע בליל ר"ח ניסן תשמ"ו בעודו צעיר לימים והוא בן מ"ח שנה, כשהוא משאיר אחריו בכתובים אוצרות חידושי תורה ומדע, אשר חלקם הוצאו ע"י המשפחה לאחר פטירתו בספר "ואד יעלה" עה"ת.

יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטוהרה.

ברכה"ת

הרב יעקב ארליך
בן המחבר

★ ★ ★

אכן כך, גם יהודים קובעי עיתים לתורה יכולים להתקשר אליה בעבותות אהבה לפי מדרגתם. עד שיום לפני ניתוח קשה ביקש המנוח להספיק עוד 'חתיכת חיים'.

הצטרפות למעיין החיים, להקמת שיעור תורה באיזור מגוריו או לביורו על שיעורים קיימים, הנך מוזמן לפנות למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 1-800-20-33-11.

המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף ט/א

נכתב ונחתם

השליח המביא גט ממדינת הים צריך לומר "בפני **נכתב** ובפני **נחתם**" (משנה ריש מסכת גיטין). בשורות אלו נדקדק בניקודן של מילים אלו. שני פעלים אלו שייכים לבניין "נפעל", ואף על פי כן ניקודן אינו זהה.

בשורש כת"ב מנוקדים הפעלים בניקוד הרגיל, דהיינו: בזמן עבר ("נִכְתַּב") ובזמן הווה ("נִכְתָּב") נוספת לפני השורש האות נו"ן המנוקדת **בחיריק**. בזמן עתיד ("תִּכְתָּב") וכן בציווי ובשם הפועל ("הִכְתַּב", "לְהִכְתֵּב") נעלמת הנו"ן (ובמקומה מכפילים את האות הבאה, ולכן יש באות כ"י דגש חזק "משלים"), והאות שנוספת לפני השורש לציון זמן עתיד (אותיות אית"ן) מנוקדת בחיריק: ("תִּכְתֵּב", "נִכְתֵּב").



צוואתו של האדמו"ר מסדיגורא: כשנתיים לפני פטירתו הזמין אליו כ"ק האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל את אחד מרבני קהילת ברדיטשוב כדי להכתוב לו את צוואתו, בה חילק את נכסיו בין צאצאיו. בסיומה כתב האדמו"ר: "והנני מובטח בצדקת בני שליט"א כי יעשו רצוני בלי שום שינוי, **כחפץ אביכם**".

לאחר פטירתו של האדמו"ר [לפני למעלה ממאה שנה], הסכימו בניו לקיים את צוואתו ולחלק את נכסיו כציווי, אלא שהם ביקשו לדעת אם בכך הם נוהגים לפנים משורת הדין, או שמא מדין תורה חובה עליהם לקיים את הצוואה. פולמוס נרחב ביותר שכלל נידונים הלכתיים רבים, התעורר בין גדולי הפוסקים. אחד מהנידונים היה, אם על צוואה זו חלים דברי סוגייתנו, ש"מצווה לקיים דברי המת". דעת הגאון מללוב רבי יוסף שאול נתנזון (ש"ת "שואל ומשיב" מהדו"ת סימן ע"ח) היתה, כי מאחר שהנפטר לא השליש את הירושה בידי שלישי, אין בניו חייבים לעשות כדבריו, שהרי לדעת רבנו תם באופן זה אין מצווה לקיים דברי המת.

לעומתו, סבר המהרש"ם (ש"ת, חלק ב' סימן רכ"ד ועיין שם בהבטים נוספים לשאלה), כי מאחר שהשלשת הממון נועדה להוכיח את רצינות כוונת הנותן, אם כן גם כאשר הוא מבטא את רצינות כוונתו באפנים אחרים, חלה חובה על היורשים לקיים את דבריו, ומאחר שבצוואתו הוכיח האדמו"ר את רצינות כוונתו, בכך שציין בסיומה כי הוא בטוח בצדקת בניו שימלאו אחר דבריו, אם כן ודאי שלא התכוון להתל במקבלי הירושה [עיי"ש באריכות].

תקפה ההלכתית של צוואה הנערכת אצל עו"ד: תורתנו הקדושה מצווה על דיני הירושה, ומסיימת (במדבר כז/יא) "וְהִיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט", כלומר: אין אפשרות להפקיע את זכויות היורשים מן התורה על ידי הוראה פשוטה בעל פה או בכתב [מלבד שיכול לתת לאחד מהראויים לירושו על פי דין, חלק גדול יותר, או את כל הירושה. עיין רמב"ם הלכות נחלות פרק ו']. האחרונים דנים בתקפה ההלכתית של צוואה שנעשתה בערכאות או אצל עורך דין, שיתכן, שלמרות שהיורשים אינם מחוייבים לקיימה מצד דיני הירושה שאותה אי אפשר לשנות כאמור, אך תוטל עליהם החובה לממשה מצד "מצווה לקיים דברי המת" ואף יכפו אותם על כך. טעמם, כסברת המהרש"ם הנזכרת, שבמקום שבו מוכחת רצינות כוונתו של הנותן, אין צורך בהשלשת הממון בידי שלישי כדי שתוטל על היורשים המצווה לקיים את דבריו. לפיכך, מאחר שהמוריש שערך את צוואתו אצל עו"ד, סבור היה שבכך הוא נותן לה תוקף וחשיבות, די בכך להוכיח את כנותו.

סברא נוספת העלו האחרונים, לגבי אדם המצווה את ממונו לאלה האמורים לרשת אותו על פי חוקי המדינה, כי מאחר והם יכולים לזכות בממון על ידי פניה לערכאות, נחשב הממון כמחוזק בידם, ובאופן זה אין צורך שהמוריש ישלישו (ש"ת "אחיעזר" חלק ג' סימן ל"ד וב"מנחת ש"י סימן ע"ה ועיין בספר "משפט הצוואה" חלק ג' ש"א ענף ג'). [אלא, שיש להדגיש, כי דברים אלה אמורים רק באופן שהנפטר פונה בצוואתו אל היורשים ומצווה עליהם לחלק את ממונו. אך אם הוא ממנה בצוואתו "יורשים חדשים", או שמסלק את יורשיו מירושתו, אין היורשים מצווים לשמוע לדבריו, כיון שאינו מצווה מה לעשות בנכסיו אלא קובע דברים שאינם בסמכותו, שהרי אין בכחו לקבוע מי יהיו יורשיו].

מן הראוי לציין, כי יורש שמכר את הנכסים אותם ציווה המת להעניק לאחרים, אף שעבר בזה על "מצווה לקיים דברי המת", מכל מקום, אין בכחם של האנשים שהיו אמורים לקבל את חלקם בממון לתבוע את הנכסים מהלקוחות ("שולחן ערוך" חו"מ סימן רנ"ב, רמ"א) [לעומת דברי שכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים וחל קניין בנכסיהם].

הנפטר הופיע בחלום - העלוני לארץ ישראל: יהודי שנפטר ונקבר בחוץ לארץ, הופיע בחלומו של אחד מיורשיו, והפציר בו להעלות את עצמותיו לארץ ישראל. החלום חזר ונשנה, ולבסוף הנפטר אף הזהיר את קרובו שיעשה כדבריו. בעל "חלקת יעקב" (ש"ת יו"ד סימן ר"ו), שבפניו הובאה השאלה מספר, כי "האיש הנ"ל הקיץ משנתו ותפעם רוחו ולבו חרד בקרבו ואינו יודע מה לעשות", ולפיכך הוא נשאל על ידו, האם חובה עליו לממן את העברת עצמותיו לארץ ישראל.

בתשובתו כותב בעל "חלקת יעקב", כי הכלל הנאמר בסוגייתנו "מצווה לקיים דברי המת", תקף רק כאשר אדם מצווה לבצע פעולות מסויימות **בממונו**. אולם, אין בכוחו להורות ולצוות לגבי ממון אחרים. אם כן, עתה, אחר שהממון בידי היורשים, אין הם חייבים לעשות כדבריו, ובפרט במקרה זה שהיורשים אינם בניו, אף לא חלה עליהם מצוות כיבוד אב ואם.

שבירת כינור על קבר: מעניין לציין את המשך דבריו, כי אף על פי שמדין תורה אין היורשים מחוייבים למלא את בקשת הנפטר, אל להם לזלזל בחלום. כראיה לכך הוא מביא מעשה המסופר ב"ספר חסידים" (סימן שכ"ז), על אדם שרצה ליצור כינור מחתיכת עץ שנשתירה מעשיית ארון קבורה למת, למרות אזהרותיו של אחד מהנוכחים לבל יהין לעשות כן.

בלילה, הופיע המת בחלומו, והזהירו שלא ליצור את הכינור, שאם לא כן הוא יענש, אך החולם לא שת לבו לדבריו וייצר את הכינור. המת הופיע שנית בחלומו והזהירו, כי אם לא ישבור את הכינור הוא ילקה במחלה מסוכנת, ואכן, אותו אדם חלה עד שנשקפה סכנה לחייו. משראה זאת בנו, הוא נטל את הכינור, ניפצו על קברו של המת והניח את השברים על הקבר, ולאחר מכן אביו נרפא.

מדוע אין השורש חת"ם מתנהג באותו אופן? מדוע אין אומרים 'נְחֵתִים' אלא 'נְחֵתִים'?

על אף הדמיון במבטא בין האותיות כ"ף (רפויה = ללא דגש) וחי"ת, אלו שני עיצורים שונים ש"מקום החיתוך" של כל אחת שונה: האות כ"ף מבטאת כאשר האויר נחתך ונחסם **בחיך**, ואילו באות חי"ת "מקום החיתוך" עמוק יותר - חי"ת היא עיצור **גרוני**. גם בימינו יש מדקדקים (במיוחד בקרב עדות המזרח) לבטא אותיות אלה כראוי.

האות הראשונה בשורש חת"ם היא גרונית, ובכמה תופעות נתייחדו פעלים הפותחים באות גרונית:

- א. אות גרונית גורמת לשינוי בניקוד של האות שלפניה, ולכן אין אומרים 'נְחֵתִים' (בדומה ל"נְחֵתִים"), אלא "בפני נְחֵתִים" (נו"ן בסגול).
- ב. תופעה נוספת המייחדת את העיצורים הגרוניים: בד"כ אין דגש באות גרונית, ולכן בבניין נפעל בזמן עתיד וכן בציווי ובשם הפועל, שהיה צריך לבוא דגש חזק "משלים" באות הראשונה של השורש (כמו: "תְּנַתֵּב", "נְנַתֵּב", כמוסבר לעיל) -- כשהאות הראשונה של השורש היא גרונית (כמו שורש חת"ם), אין בה דגש, ובמקומו חל שינוי בניקוד האות הקודמת: במקום חיריק (בדומה ל"יִנְתֵּב", "נְנַתֵּב") האות הקודמת תנוקד בצירי: "נְחֵתִים", "נְחֵתִים".
- שינוי זה בא לידי ביטוי בתפילת ימים נוראים: בכל עשרת ימי תשובה אנו מתפללים: "בְּסִפְּרָתֵינוּ... נְזַכֵּר וְנִתְּבַל לְפָנֶיךָ, ובתפילת נעילה: "נְזַכֵּר וְנִתְּבַל".
- שורש זכ"ר וכת"ב מנוקדים, כרגיל, בחיריק; ואילו שורש חת"ם - בצירי.
- כיצא בזה, אנו מאמלים זה לזה בליל ראש השנה (עיין "משנה ברורה" סימן תקפ"ב ס"ק כ"ה): "לשנה טובה תְּנַתֵּב וְתִתְּבַל".

פנינים

דף ט/א שפתיים ישק

ראוי הוא לנשק

רש"י ובעלי התוספות נחלקו אם הכוונה שראוי הוא לנשק (רש"י) או שהכוונה שבדברו הכל משיקים שפתייהם.

מחלוקתם היא זו. בגמרא בברכות נאמר בשם רבי עקיבא שמשבחים המדיים שמנשקים על גב היד בלבד, לפיכך נטו תוספות מרש"י ולא פירשו שראוי הוא לנשק בשפתיו. אולם רש"י סובר שעם זאת ואחר הכל, מי שאומר דברי תורה משובחים כאלו ראוי הוא ל'שפתיים ישק'... (עיין אליהו).

דף י"ב דאי לאו דכתיב חבר הוה

חב"ר

ברמב"ם (הלכות עבדים פרק ו' הלכה ו') נאמר ששטר שיש עליו עד כותי חבר, כשר אם ישראל חתם בסוף. תמהו הכל: בגמרא כאן נאמר שאין צורך שנדע שהוא חבר, די במה שישראל חתום אחריו להוכיח כן? (עי' ספר המפתח ברמב"ם פרנקל שם).

וכתב הפתחי תשובה (יו"ד רסז/ט) כי שמע בשם אחד הגדולים כי נשטמו ברמב"ם... מרכאות! 'חבר' היינו חברי, כלומר חתום בראש, אם יש בוא שטר כותי שחתם בראש וישראל לבסוף - כשר הוא...

לעילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצבה

הנוצח ע"י חתנו ובתו
אשר ושושנה אורנשטיין שיחי



דף טו/ב לא צריכא דאיכא משקה טופח

נטילת ידיים במטוסים וברכבות

מבואר בסוגייתנו, כי אף על פי שנטילת ידיים לפני הסעודה צריכה להעשות בבת אחת, אם נטל חצי יד ובא ליטול את המחצית השנייה כאשר המחצית הראשונה עדיין רטובה בשיעור של "טופח על מנת להטפיח" [שנותרה על ידו כמות מים כזו, שהנוגע בה יכול להרטיב מקום אחר], יצא הנוטל ידי חובה.

נטילת ידיים בכיור שבחדר הרחצה: במקומות רבים נתקלים יהודים שומרי תורה ומצוות בבעיה, כאשר הם רוצים ליטול את ידיהם **לסעודה** בכיור הממוקם בתוך חדר רחצה וכדומה. ויש לדון, האם מאחר שעצם השהייה בבית המרחץ היא הגורמת לנטילת ידיים, כיצד מועילה הנטילה, שהרי גם לאחריה הנוטל עדיין שווה בבית המרחץ ומתחייב שנית ליטול את ידיו, וחוזר חלילה. בנידון זה מיוחסת סברא נפלאה לגר"ח מבריסק זצ"ל, המתבססת על סוגייתנו האומרת, שהנוטל את ידו בשתי נטילות יצא ידי חובה אם לא הספיקה ידו להתייבש. הרי לנו, שכל זמן שהידיים רטובות אנו דנים את הנטילה הראשונה כקיימת, ולכן מותר להוסיף וליטול המחצית השנייה של היד שעדיין לא נְטָלָה ואין הדבר נחשב כנטילה לחצאין. על פי זה, לכאורה, גם אדם הנוטל את ידיו בבית המרחץ יצא ידי חובה, שהרי כאשר הוא יוצא מבית המרחץ ידיו הרטובות נחשבות כמי שניטלו זה עתה.

אולם, ה"חזון איש" זצ"ל (או"ח סימן כ"ד ס"ק כ"ו) לא קיבל סברא זו וטען, כי יש לחלק בין דברי סוגייתנו, העוסקת בנטילה **שבוצעה כהלכתה** אלא שנחלקה לחצאין, לבין אדם הנוטל את ידיו בבית המרחץ, שבעודו שווה שם לאחר הנטילה, התחייב שנית בנטילה.

בתי כסא המצויים במטוסים וברכבות: בעניין זה ראוי להוסיף את דעתו של הגאון מטארנא זצ"ל (המובאת בשו"ת "מנחת יצחק" חלק א' סימן ס') שבבתי הכסא המצויים ברכבות נוסעים ובמטוסים אפשר להקל וליטול ידיים אף לכתחילה, מאחר שבבתי הכסא שהיו בתקופות קדומות, היה הרפש נותר באופן קבוע בבית הכסא, אולם בימינו שמדיחים אותו במים, אין המקום מקבל דין של בית הכסא, ועל כן במקומות בהם אין אפשרות אחרת, אפשר ליטול ידיים במקומות אלה. סברא יפה מוסיף בעניין זה הגרב"צ אבא שאול זצ"ל ("אור לציון" חלק ב' סימן י'), כי בתי הכסא המותקנים ברכבות, אינם מוגדרים כלל ועיקר כבתי כסא, מאחר שהם ניידיים, ובגמרא (ברכות כו/א) מבואר שכלי שיש בו רפש אין לו דין של בית הכסא, מאחר שהוא נייד.

כסא דברכתא

- מעומקא דליבא נשגור בזאת ברכת מזל טוב לרגל השמחה השרויה במעונם של **הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו הרה"ג חנוך יצחקי שליט"א** מדרשת חפץ חיים - הרצליה לרגל הולדת הבת ולרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות
- הרה"ג עזריאל לרנר שליט"א** ביהכ"ס צעירי הגבעה - גבעת שמואל לרגל נישואי הבת
- הרה"ג עוזי מאיר שליט"א** השלישות הראשית - רמת גן לרגל נישואי הבן
- הרה"ג אהרון רביץ שליט"א** ביהכ"ס הספרדי - עץ אפרים לרגל הולדת הבת
- הרה"ג שלמה רוטנברג שליט"א** ביהכ"ס נוה שמואל - גבעת שמואל לרגל הולדת הבן
- בברכת התורה ולומדיה **מאורות הדף היומי**

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשכ"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י ידידנו הר"ר **אברהם הנדלר** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה ב"ר מאיר אליעזר ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב **תנצב"ה** הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה שוורץ** ע"ה ב"ר חיים יהושע עדער ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשל"ב **תנצב"ה** הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL טל: 03-5775333 פקס: 03-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il

Main Office: Wagman Street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL tel: +972-3-5775333 Fax: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307 מוקד ההזמנות 1-700-500-151

מאורות הדף היומי נראה אחרת

כֶּתוּב וְחֵתוּם
הצטרף ללימוד דף יומי עם הלכה למעשה

חדש ממאורות!
מסכת גיטין ללומדי הדף היומי עם הלכות תפילה, ללימוד הלכה למעשה. הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי שקבעו להם הרגל יומי של לימוד גמרא עם הלכה.

לפרטים והזמנות טל. 1-700-500-151

מאורות ההלכה
הלכות תפילה

הדפסה בהירה וחדשה

32 בלבד
לחידה, בקנה מדידת של 10 גמרות חתור המודר למראי בודות 55

לחשיב במוקדי ההפצה בלבד (לא ניתן לחשיב בחמויות הספרים)

משרדי מאורות - בני ברק: ווגמן 1 פינת חתם סופר 5 **ירושלים:** שרי ישראל 14 **אשדוד:** בעל הנס 24 **רכסים:** 03-9073145
בומוקדי המכירה בתאום מראש: מודעין **עילית:** משפ' פוליסנסקי, רח' קצות החושן 9 טל 08-9744274 **אלעד:** משפ' שטרניר רח' בן עזריאל 28 טל. 03-9341170
בית שמש: משפ' משה רח' בן עזאי 20 טל 02-9921948 **ביתר:** משפ' נפחא רח' הרב צדקה 9 טל 02-5807511 **פתח תקוה:** משפ' אורלינסקי רח' אונטרמן 3 טל. 07-73009013
נתניה: משפ' יחיאל בן גינת 51 טל 09-8820971 **נרמאל:** משפ' פורטני רח' נטיב הלוטוס 17 טל. 07-73009013